

ЄДКІ 2023

Навчальний посібник

**«ПРАВО» та
«МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

**Харків
«Право»
2023**

УДК 34(477)(075.8)
P90

Рецензент:

М. М. Тараненко, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри інформаційного, господарського та адміністративного права факультету соціології і права НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Укладач:

Л. О. Чернов

ЄДКІ 2023. «Право» та «Міжнародне право»: навч. посіб. /
P90 [уклад.: Л. О. Чернов]. – Харків : Право, 2023. – 202 с.
ISBN 978-966-998-552-1

Посібник укладено відповідно до чинної програми ЄДКІ «Право» та «Міжнародне право».

Видання містить матеріали з 12 правничих дисциплін, призначене для якісної підготовки магістрів до проходження єдиного державного кваліфікаційного іспиту.

УДК 34(477)(075.8)

ISBN 978-966-998-552-1

© Чернов Л. О., укладання, 2023
© Видавництво «Право», 2023

ЗМІСТ

1. Конституційне право України	7
1.1. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні	7
1.2. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України	8
1.3. Особливості провадження у справах за конституційними скаргами в Конституційному Суді України.....	10
1.4. Порядок застосування рішень та висновків Конституційного Суду України судами загальної юрисдикції	12
1.5. Зміст та значення принципів Конституції України за офіційною конституційною доктриною України	13
1.6. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань організації та функціонування органів та посадових осіб публічної влади	14
1.7. Юридичні позиції Конституційного Суду України з питань гарантування прав та свобод людини і громадянина	15
2. Адміністративне право України	19
2.1. Інструменти публічного адміністрування: нормативний акт, адміністративний акт, адміністративний договір	19
2.2. Адміністративна процедура та її види	20
2.3. Обмеження, що застосовуються до публічних службовців щодо запобігання корупційним проявам	21
2.4. Адміністративне деліктне право	24
3. Адміністративне судочинство в Україні	29
3.1. Офіційне з'ясування всіх обставин у справі як спеціальний принцип адміністративного Судочинства	29
3.2. Предметна, інстанційна та територіальна юрисдикція адміністративних судів.....	29
3.3. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень.	33
3.4. Позовне провадження: практичні проблеми розгляду і вирішення адміністративних справ.....	35
3.5. Перегляд судових рішень в адміністративних справах	37
4. Міжнародне публічне право, міжнародний захист прав людини	41
4.1. Міжнародно-правові засади співробітництва України з суб'єктами міжнародного права, включаючи питання визнання. Роль і значення (Європейської) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.....	41
4.2. Міжнародно-правові стандарти і конституційне законодавство України про правовий статус Індивіда	42
4.3. Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України	43
4.4. Міжнародно-правові питання участі України в міжнародних організаціях	46
4.5. Дія міжнародного права в національній правовій системі України. Міжнародно-правові інструменти впливу правової системи Європейського Союзу на правопорядок України, зокрема питання наднаціональності.....	47

4.6.	Загальні положення і правовий статус Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.....	48
4.7.	Міжнародно-правові підстави та засоби зміни державної території	50
4.8.	Міжнародно-правові засоби вирішення спорів Практика розгляду спорів за участі України у міжнародних судових установах	51
4.9.	Наслідки порушення міжнародно-правових зобов'язань у міжнародному праві	52
4.10.	Правове регулювання застосування сили у міжнародних відносинах та систем колективної Безпеки	55
4.11.	Питання статусу та режиму морських просторів, зокрема участь України у міжнародних конвенційних механізмах. Міжнародно-правові засади статусу та режиму повітряних та космічних просторів, зокрема участь України у міжнародних конвенційних механізмах.....	56
4.12.	Міжнародні зобов'язання України у сфері захисту прав людини та міжнародні механізми контролю за їх виконанням	58
4.13.	Міжнародні зобов'язання України у сфері охорони навколишнього середовища.....	59
5	Цивільне право України	60
5.1.	Правові наслідки недійсності правочинів	60
5.2.	Особисті немайнові відносини у цивільному праві	61
5.3.	Здійснення та захист права власності та інших речових прав.....	62
5.4.	Правові наслідки порушення договірних зобов'язань	63
5.5.	Деліктна відповідальність у цивільному праві	64
5.6.	Зобов'язання щодо передачі майна у власність та у користування.....	68
5.7.	Зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави	74
5.8.	Захист права інтелектуальної власності	75
5.9.	Застосування норм спадкового права.....	80
6.	Цивільне процесуальне право України	84
6.1.	Предметна, суб'єктна, інстанційна та територіальна цивільна юрисдикція	84
6.2.	Ефективність представництва для захисту прав, свобод та інтересів у порядку цивільного судочинства.....	86
6.3.	Позовне провадження: практичні проблеми розгляду і вирішення цивільних справ	90
6.4.	Особливості розгляду цивільних справ у порядку окремого та наказного провадження	97
6.5.	Перегляд судових рішень у цивільних справах	99
7.	Трудове право України	107
7.1.	Зайнятість населення і працевлаштування.....	107
7.2.	Трудовий договір та його види	109
7.4.	Оплата праці та її нормування. Гарантії та компенсації	113
7.5.	Трудова дисципліна	114
7.6.	Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	116
7.7.	Трудові спори	117
8.	Міжнародне приватне право	120
8.1.	Методи регулювання відносин в міжнародному приватному праві. Джерела (форми) міжнародного приватного права	120
8.2.	Принцип автономії волі у міжнародному приватному праві	121

8.3.	Особливості та кваліфікація колізійної норми. Конфлікт кваліфікацій. Проблеми застосування колізійних норм.....	123
8.4.	Уніфікація та гармонізація норм міжнародного приватного права.....	124
8.5.	Колізійні питання права власності	126
8.6.	Питання спадкування у міжнародному приватному праві	127
8.7.	Порядок укладення та розірвання транскордонних шлюбів, правове регулювання особистих немайнових і майнових відносин подружжя, ускладнених іноземним елементом	129
8.8.	Загальні положення зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Застосування «Правил ІНКОТЕРМС» в зовнішньоекономічних договорах. Договірні зобов'язання у міжнародному приватному праві. Деліктні зобов'язання в міжнародному приватному праві	133
8.9.	Колізійні прив'язки, застосовувані до регламентації трудових відносин з іноземним елементом	137
8.10.	Міжнародний цивільний процес	138
8.11.	Міжнародний комерційний арбітраж та інші альтернативні способи вирішення спорів з іноземним елементом.....	139
9.	Кримінальне право України	144
9.1.	Призначення покарання та застосування інших заходів кримінально-правового впливу	144
9.2.	Злочини проти основ національної безпеки.....	149
9.3.	Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи.....	150
9.4.	Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи	152
9.5.	Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи	153
9.6.	Кримінальні правопорушення проти власності	153
9.7.	Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	154
9.8.	Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності	155
9.9.	Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	155
10.	Кримінальне процесуальне право України	157
10.1.	Збирання, перевірка та оцінка доказів	157
10.2.	Застосування заходів забезпечення кримінального провадження.....	158
10.3.	Досудове розслідування у кримінальному процесі	161
10.4.	Судове провадження у кримінальному процесі	162
10.5.	Міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні	174
10.6.	Видача осіб, які вчинили правопорушення (екстрадиція)	175
11.	Міжнародне кримінальне право включаючи міжнародне співробітництво у сфері запобігання злочинності.....	177
11.1.	Умови застосування норм міжнародного гуманітарного права. Кваліфікація збройного конфлікту на території України відповідно до законодавства України	177
11.2.	Статус комбатантів, інших учасників збройного конфлікту та цивільних осіб у міжнародному гуманітарному праві	179
11.3.	Міжнародна відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права	181
11.4.	Застосування положень Кримінального кодексу України за порушення законів та звичаїв війни	183
11.5.	Універсальна юрисдикція держав щодо міжнародних злочинів у міжнародному праві. Юрисдикція України щодо міжнародних злочинів	184

11.6. Юрисдикція та процесуальні аспекти діяльності Міжнародного кримінального суду	186
11.7. Зобов'язання України щодо відповідальності за міжнародні злочини	188
11.8. Зобов'язання України щодо відповідальності за конвенційні злочини	189
12. Загальні етичні вимоги правничої професії	191
12.1. Незалежність, безсторонність та добросовісність	191
12.2. Об'єктивність і недопущення конфлікту інтересів, вимоги щодо несумісності.	191
12.3. Відданість верховенству права та правам людини.	193
12.4. Конфіденційність та збереження професійної таємниці.	193
12.5. Етичні засади взаємовідносин між правниками. Реагування на неетичну поведінку колег	194
12.6. Дотримання високих етичних стандартів на робочому місці і поза ним, офлайн та онлайн	195
12.7. Дисциплінарна відповідальність правника за порушення етичних стандартів	196
Список використаних джерел	198

1. Конституційне право України

1.1. Місце конституційної скарги в механізмі захисту прав людини в Україні

Відповідно до положень ст. 3,55 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визнають зміст і спрямованість діяльності держави. Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Важливе місце в системі конституційного правосуддя займає інститут індивідуальної конституційної скарги, який відкриває людині і громадянину прямий доступ до органу конституційного контролю. Зміст інституту конституційної скарги зводиться до права громадян звертатися до органів конституційного контролю з вимогою про перевірку конституційності владних актів, якими порушуються їхні права і свободи.

Значну увагу питанням запровадження інституту конституційної скарги приділяє Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) в дослідженні «Про прямий доступ до конституційного правосуддя». Наша держава підтримуючи демократичні процеси європейських спільнот також долучилась до впровадження механізму конституційного контролю. Із прийняттям Верховною Радою України **Закону України «Про Конституційний Суд України»**, який набрав чинності 03.08.2017 року, в тому числі, впроваджено інститут конституційної скарги як додатковий механізм захисту прав і свобод громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб після вичерпання всіх національних засобів правового захисту.

Венеціанська комісія відмічає, що наявність ефективного інституту індивідуальної скарги надає національній системі конституційного правосуддя якісно нову властивість і може сприяти зменшенню навантаженості Європейського Суду з прав людини. За допомогою індивідуальної скарги захищаються права не тільки конкретної особи, але й здійснюється вплив на суспільні процеси свого роду здійснення безпосереднього народовладдя.

Виділяють наступні ознаки цього інституту:

- конституційна скарга застосовується у випадку порушення основних прав і свобод людини;
- є додатковим способом правового захисту і може бути подана після використання основних способів захисту;
- предметом оскарження може бути закон, акт органу управління, судові рішення, а також бездіяльність органів влади;
- скарга може бути подана будьякою особою, яка вважає себе потерпілою в результаті порушення його основних прав і свобод.

Поняття «індивідуального доступу до конституційного правосуддя» узагальнює різні механізми, що дозволяють звертатися до Конституційного Суду або в аналогічні органи у випадку порушення охоронюваних Конституцією прав з індивідуальною чи колективною скаргою.

Розрізняють два види індивідуального доступу: непрямий і прямий.

Непрямий означає, що індивідуальна скарга подається в конституційний Суд через інший орган.

Прямий доступ охоплює всі юридичні засоби надані особі для безпосередньої подачі скарги в Конституційний Суд без посередництва інших органів.

При розгляді індивідуальної скарги до Конституційного Суду щодо порушення прав людини важливим є питання, чи повинен цей засіб правового захисту бути вичерпаний згідно зі статтею 35 Європейської конвенції з прав людини для того, щоб особа могла звернутися до Європейського суду.

У країнах, де існує спеціалізований Конституційний суд, конституційна скарга в цей Суд, як правило, є субсидіарною на національному рівні та застосовується тільки після вичерпання

засобів правового захисту в звичайних судах. Таким чином, це є останнім можливим засобом на національному рівні, яке необхідно вичерпати, до виникнення можливості звернення до Європейського суду з прав людини.

Конституційною скаргою відповідно до ст. 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу.

Фактично законодавцем наразі обрано нормативну конституційну скаргу. Поряд із цим в новому законі, інститут конституційної скарги, обмежується в частині можливості подання конституційної скарги юридичними особами публічного права. Так, згідно ч. 1 ст. 56 Закону України «Про Конституційний Суд України» до суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права. Вказані суб'єкти не зможуть ініціювати перевірку на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні із юридичними особами публічного права. Позитивним є запровадження механізму забезпечення конституційної скарги, виконання рішень та висновків Суду. Так, ст. 78, 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» визначено, що при розгляді конституційної скарги Велика палата, у виняткових випадках, з власної ініціативи може вжити заходів щодо забезпечення конституційної скарги, видавши забезпечувальний наказ. Суд у рішенні, висновку може зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за його виконанням, вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення.

1.2. Порядок звернення із конституційною скаргою до Конституційного Суду України

Звертаючись до Конституційного Суду України, громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи повинні знати межі повноважень Конституційного Суду, питання, з яких вони можуть звертатися до нього, вимоги, встановлені Законом України «Про Конституційний Суд України» до конституційної скарги.

Конституційний Суд є органом конституційної юрисдикції. Він не належить до судів системи судоустрою України, найвищим судом у якій є Верховний Суд.

До повноважень Конституційного Суду України належить:

- вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- офіційне тлумачення Конституції України;
- надання висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;
- надання висновків про відповідність Конституції України питань, які виносяться на всеукраїнський референдум за народною ініціативою, надання висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;
- розгляд питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Згідно з частиною третьою статті 8 Закону Суд не розглядає питання щодо відповідності законам України актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, актів інших органів державної влади, органів

влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених пунктом 28 частини першої статті 85 та частиною другою статті 137 Конституції України.

Також до повноважень Конституційного Суду не належить вирішення питань, віднесених до компетенції судів системи судоустрою України. Він не є контролюючою інстанцією щодо цих судів, не може втручатися в їх діяльність, давати вказівки та доручення, перевіряти правильність застосування ними норм законодавства, розглядати питання конституційності прийнятих ними рішень. Конституційний Суд не уповноважений розглядати скарги на дії та рішення органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати оцінку цим діям та рішенням.

Конституційний Суд не вирішує питань встановлення та відновлення соціальних пільг, нарахування та перерахунку пенсій, інших питань, віднесених до компетенції органів законодавчої та виконавчої влади, судів та органів місцевого самоврядування. Він не дає роз'яснень та консультацій з правових питань, що виникають під час застосування чинного законодавства.

Формою звернення громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб до Конституційного Суду є *конституційна скарга*.

У конституційній скарзі зазначаються:

- прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса зареєстрованого місця проживання особи (для іноземця чи особи без громадянства – місця перебування) або повна назва та місцезнаходження юридичної особи, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;

- відомості про уповноважену особу, що діє від імені суб'єкта права на конституційну скаргу;
- короткий виклад остаточного судового рішення, в якому було застосовано відповідні положення закону України;

- опис перебігу розгляду відповідної справи в судах;

- конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України;

- обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону;

- відомості про документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційну скаргу, із наданням копій цих документів і матеріалів;

- перелік документів і матеріалів, що додаються.

Копія остаточного судового рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу має бути засвідчена в установленому порядку судом, що його ухвалив.

Звертаємо увагу, що згідно зі статтею 77 Закону скарга вважається прийнятною у разі, якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло *не більше трьох місяців*.

Відповідно до статті 56 Закону суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України.

Згідно зі статтею 74 Закону конституційна скарга подається до Суду державною мовою.

Конституційні скарги надсилаються до Конституційного Суду поштою або передаються безпосередньо до Секретаріату Суду без стягнення державного мита.

У зв'язку з тим, що до Конституційного Суду України (як і до конституційних судів інших країн) значна кількість клопотань вноситься з порушенням вимог Закону, Законом та Регламентом Конституційного Суду передбачено їх попереднє опрацювання відповідним підрозділом Секретаріату. Так, статтею 57 Закону передбачено, що попередню перевірку звернень до Суду здійснює Секретаріат. Якщо конституційна скарга за формою не відповідає вимогам Закону, керівник Секретаріату повертає її суб'єкту права на конституційну скаргу. Повернення конституційної скарги не перешкоджає повторному зверненню до Суду з дотриманням вимог цього Закону.